

Gäller för: Fastighet stöd och service

Giltig från: 2024-10-24

Innehållsansvar: Johanna Buck, (johbu3), Miljösamordnare

Giltig till: 2029-09-30

Granskad av: Flera granskare finns - se eftersättsblad

Godkänd av: Måns Ottertun, (manot1), Kanslichef

Rutin för kemikaliehantering

Rutinen innehåller de viktigaste lagkraven, regionpolitiska mål, arbetssätt och verktyg för kemikaliehantering. Den berör alla medarbetare inom förvaltningen som direkt arbetar eller kommer i kontakt med kemikalier i sin yrkesroll.

Syfte

Att säkerställa en korrekt hantering av kemikalier inom förvaltningen.

Förändringar sedan föregående version

Ny rutin som ska spegla arbetet med kemikalier i den nya förvaltningen.

Definitioner

- En kemisk produkt är ett ämne eller en blandning av två eller flera ämnen. Exempel på ämnen är aceton, etanol och natriumklorid. Exempel på blandningar är målarfärg, lim och rengöringsmedel.
- Kemiska produkter och kemikalier används synonymt i den här rutinen.
- En farlig kemisk produkt har en eller flera farliga egenskaper som klassificeras enligt specifika kriterier för hälsa, fysikalisk fara eller miljöfaror enligt CLP-förordningen.
- Faropiktogram är en symbol som informerar om den kemiska produktens fara och hälsorisker.
- Faroangivelser är text med information när produkten kan orsaka miljö-, hälso- och/eller fysikaliska faror.
- Kravet på märkning och hur kemiska produkter ska märkas är standardiserat i hela EU och regleras i CLP-förordningen.

- Märkningspliktig kemisk produkt är när en kemikalie ska märkas med faropiktogram och/eller faroangivelse.
- Substitution innebär att man tar bort eller byter ut farliga kemiska ämnen i produkter mot mindre farliga eller icke-kemiska alternativ.

Ansvar

Förvaltningschef

- har det övergripande ansvaret för att denna rutin samt lagar och förordningar avseende kemikalier följs
- ansvarar för att de regionala målen i Västra Götalandsregionens följs

Alla chefer

Alla chefer ansvarar för att:

- lagar och förordningar följs på sin nivå
- regler för inköp av kemikalier som är beslutade av Västra Götalandsregionen och Fastighet, stöd och service följs
- säkerställa att inköp av kemiska produkter sker efter gällande avtal
- riskbedömningar av kemikalier genomförs samt att arbetsinstruktioner tas fram och implementeras vid behov
- det finns uppdaterade kemikalieförteckningar för enheten/verksamhet
- utse kemikalieombud för enheten/verksamheten de förråd som finns
- att personer med särskilda roller i kemikaliehanteringen har rätt kompetens för att utföra sitt uppdrag
- medarbetare känner till hur kemikalier ska hanteras och förvaras samt att rutiner och tillhörande instruktioner följs
- miljö- och hälsofarliga kemiska produkter byts ut mot mindre farliga produkter

Kemikalieombud

Kemikalieombud har till uppgift att:

- hålla tilldelade kemikalieförteckningar kontinuerligt uppdaterade i KLARA
- säkerställa att medarbetare får information om var säkerhetsdatablad finns tillgängliga

- rensa ut gamla och utgångna produkter ur förråd
- vara behjälplig kring frågor om risker vid kemikaliehantering i samband med skyddsronnd på avdelningen
- eventuellt vara behjälplig vid riskbedömning av kemikalier
- genomföra årlig inventering i KLARA
- registrera årsförbrukning i KLARA i de fall verksamheten utförs inom Sahlgrenska Universitetssjukhusets tomter (krav enligt tillståndsmyndighet)

Ämnesområdesansvarig för kemikaliefrågor

- ansvarar för att övergripande stötta i kemikaliefrågor samt att uppdatera denna rutin

Skyddsombud

- ska medverka vid riskbedömningar av kemikalier

Medarbetare

- ansvarar för och är skyldig att följa givna lagar och regler, använda skyddsanordningar samt iaktta försiktighet för att förebygga ohälsa eller olycksfall vid kemikaliehantering

Genomförande

Utbildning

Utsedda kemikalieombud som registrerar kemikalier i KLARA ska ha genomfört utbildning i kemikaliehanteringsystemet KLARA.

De chefer/medarbetare/kemikalieombud och skyddsombud som ska utföra eller leda arbetet i riskbedömning ska gå en utbildning i riskbedömning. Medarbetare som arbetar med allergiframkallande produkter behöver i regel gå utbildning i allergiframkallande ämnen. Dessa utbildningar håller Hälsan och Arbetslivet i.

Utbildningar som finns i Lärportalen för specifika verksamheter ska också genomföras av berörda medarbetare. Det kan också förekomma arbetssätt eller moment där genomgång krävs för nya medarbetare. Ansvarig chef säkerställer att sina medarbetare har korrekt utbildning.

Substitution

Miljö- och hälsofarliga kemikalier ska bytas mot mindre farliga när sådana alternativ finns. När substitutionslistor finns för förvaltningens regnområden ska dessa användas.

Inköp

Koncerninköp sluter avtal med leverantörer och förvaltningen ska avropa enligt avtal samt eventuellt urval av kemiska produkter som beslutats på den specifika arbetsplatsen. I de fall förvaltningen eller delar av förvaltningen själva handlar inom ramavtal ska man vid val av kemisk produkt beakta samtliga risker för hälsa och miljö som kan uppstå vid hanteringen. Om verksamheten har behov av en produkt som inte finns upphandlad ska de i första hand ta kontakt med närmaste stöd i miljöfrågor och i andra hand med ämnesområdesansvarig för kemikaliefrågor. Riskbedömning ska genomföras innan en ny kemikalie köps in. Den som ansvarar för inköpen ska säkerställa att det inte köps in mer kemikalier än vad som är nödvändigt i syfte att minska överanvändningen.

Säkerhetsdatablad

Säkerhetsdatablad (SDB) innehåller information från tillverkare eller importör om en produkts egenskaper ur risk och skyddssynpunkt. Säkerhetsdatablad ska vara tydliga, lättlästa och på svenska. De ska innehålla all relevant information för att förebygga skador på människor och miljö samt följa svenska regelverk. För kemiska produkter som klassificeras som farliga och som används yrkesmässigt ska säkerhetsdatablad kostnadsfritt tillhandahållas vid första leveransen, antingen på papper eller elektroniskt. Vi behöver även ta del av säkerhetsdatabladet under riskbedömningen innan den kemiska produkten köps in. Från informationen i säkerhetsdatabladet ska enheten/verksamheten kunna fatta beslut om att vidta åtgärder som skyddar hälsa och miljö. Exempel på information som finns i säkerhetsdatabladet är produktens farliga egenskaper, åtgärder vid första hjälpen, hygieniska gränsvärden, krav om skyddsutrustning, hantering och lagring av produkten och hur kemikalierester ska tas om hand. Säkerhetsdatablad eller skyddsblad från KLARA ska alltid finnas tillgängligt, antingen fysiskt eller digitalt, nära de kemikalier som används på/i enheten/verksamheten. Alla medarbetare kan hämta ut säkerhetsdatablad i KLARA. Se dokument ”KLARA, söka

säkerhetsdatablad utan inloggning - Lathund” på intranätet under Styrdokument/Energi och Miljö/Kemikaliehantering

Märkning

Information om kemiska produkters hälso- och miljöfarliga egenskaper ska förmedlas genom märkning av produkten. Farliga kemiska produkter ska märkas med namn och med risk- och skyddsinformation på svenska. Information om märkningens betydelse finns i KLARA kemikaliehanteringssystem.

Bild 1. Faropiktogram som informerar om produktens farlighet. Källa kemi.se

Alla kemiska produkter, förpackningar, behållare och rörledningar som innehåller kemiska riskskällor ska vara märkta med:

1. Produktens namn.
2. Faropiktogram enligt CLP-förordningen med tillhörande förklaringstexter.
3. Text med information om när produkten kan ge cancer eller allergi, kan skada arvsmassan eller är reproduktionsstörande.

Kemikalier ska i första hand förvaras i originalförpackning. Om annan förpackning används, till exempel vid blandningar ska system för märkning av förpackningen finnas som säkerställer kraven i punkt 1–3 ovan. Om etikett med märkning och eller produktens namn har blivit oläslig skall en ny fästas på den aktuella produkten, förpackningen, behållaren eller rörledningen. Ny etikett kan hämtas ut i KLARA. I bilden nedan sammanfattas de krav som gäller för märkning.

	Behållare	Rörledning
Produktnamn	X	X
Faropiktogram	X	X
Text till faropiktogram	X	
Faroangivelse	X	
Strömningsriktning		X

Bild 2. Sammanfattning av kraven för märkning.

Kemikalieförteckning

Verksamheter som hanterar kemikalier är enligt lag skyldiga att upprätta en aktuell kemikalieförteckning för hälso- och miljöfarliga produkter. För alla enheter/verksamheter där kemikalier används ska kemikalieförteckningar finnas i KLARA. Det är utsedda kemikalieombud som ansvarar för att registrera kemiska produkter i KLARA och varje år genomföra en inventering. Till stöd för genomförandet av inventeringen finns en lathund som uppdateras årligen ”KLARA kemikaliehantering – Lathund” på intranätet under Styrdokument/Energi och Miljö/Kemikaliehantering.

Riskbedömning

Hantering av kemikalier och kemiska produkter som är märkta med faropiktogram ska riskbedömas (AFS 2023:10 och AFS 2001:1). Riskbedömning ska också göras innan en ny kemikalie köps in och vid förändring av verksamheten samt då ny information framkommer som påverkar riskbilden. Vid inrapportering av besvär, ohälsa eller olycksfall som har samband med kemiska ämnen ska en kompletterande riskbedömning göras. Ny verksamhet får inte påbörjas innan en riskbedömning är utförd och nödvändiga åtgärder vidtagits. I Hälsan och Arbetslivets ”Guide för hälso- och arbetsmiljöarbete” under Kemiska produkter/ Medicinska kontroller finns det beskrivet hur riskbedömning av kemiska produkter ska gå till. Riskbedömning ska genomföras i KLARA. Vid riskbedömning i en verksamhet är ett minimikrav att man utgår från aktuellt arbetsmoment, hur produkten hanteras, samt går igenom alla delmoment i säkerhetsdatabladet före användning av produkten. Efter en genomförd riskbedömning ska det finnas en skriftlig dokumentation som är godkänd av ansvarig chef. I dokumentationen ska framgå vilka risker som finns vid användning och vilka åtgärder som ska vidtas för att minska riskerna.

Kunskap om hantering, risker och skyddsåtgärder

Alla som använder kemikalier ska ha kunskap om tillvägagångssätt vid olycka eller nödsituation. Information gällande säkerhet, skyddsutrustning och hantering av kemiska produkter ska finnas i arbetsbeskrivningar eller instruktioner. Hanterings- och skyddsinstruktioner som behövs ska lämnas på ett lättförståeligt

språk och vara anpassade till den aktuella hanteringen. Vid komplicerade och mer omfattande arbetsuppgifter, eller om riskerna är stora, behöver instruktionerna som regel vara skriftliga. Säkerhetsdatablad ska finnas tillgängliga där produkterna används. Säkerhetsdatablad finns att hämta från kemikaliehanteringssystemet KLARA där alla medarbetare, utan att behöva logga in, kan söka efter dem. Som underlag för bedömning av risker och skyddsåtgärder kan avvikelserapporter användas, det är därför viktigt att sådana rapporteras i MedControl Pro enligt "Rutin för avvikelshantering" under Styrande dokument/ Kvalitetsarbete. "Rutin Hantera miljöolycka" beskriver tillvägagångssätt vid en olycka eller nödsituation. "Rutin Påfyllnad av drivmedel eller andra kemiska produkter" beskriver hur driftorganisation inom fastighet arbetar vid påfyllning av drivmedel eller andra kemiska produkter. "Riktlinje Skydds- och saneringsutrustning" beskriver vilken typ av skydds- och saneringsutrustning som ska finnas på plats om olyckan är framme. Dessa dokument finns under Styrande dokument/fastighetsdrift/Enhet Energi och miljö

Hantering av CMR-ämnen

Det finns särskilda regler vid hantering av CMR-ämnen (cancerogena, mutagena och reproduktionsstörande ämnen). För ämnen/produkter som är klassade som CMR-ämnen med nedanstående faroangivelser ska en CMR-utredning utföras.

- H340: Kan orsaka genetiska defekter.
- H350: Kan orsaka cancer.
- H360: Kan skada fertiliteten eller det ofödda barnet.

Generellt får inte CMR-ämnen användas om det är tekniskt möjligt att ersätta dem med en mindre farlig produkt. Finns ingen mindre farlig substitution krävs en dokumenterad utredning. Vid arbete med CMR-klassade ämnen ställs högre krav på åtgärder som minimerar risken att bli utsatt för CMR-ämnena, se AFS 2023:10 14–20 §§

Blankett för CMR utredning finns i KLARA samt i Hälsan och Arbetslivets "Guide - Kemiska produkter/ Medicinska kontroller". Om genomförd utredning resulterar att produkten får användas ska även en riskbedömning av kemikaliehanteringen genomföras eller uppdateras. Vid behov skrivs uppdaterade säkerhetsdatablad ut för att förvaras vid arbetsplatsen.

Hantering av allergiframkallande kemiska produkter

Det finns särskilda krav för arbete med allergiframkallande kemiska produkter och vissa processer i arbetsmiljölagstiftningen AFS 2023:10 kap 8 4-12 §§. Vid hantering av allergiframkallande kemiska produkter finns särskilda krav vad gäller dokumentation av riskbedömning, skyltning och information till de som leder eller sysselsätts i arbetet. Arbetsledare och arbetstagare ska åtminstone ha fått information om riskerna vid hanteringen och de åtgärder som ska vidtas enligt riskbedömningen i AFS 2023:10 kap 8 5§. För hantering av vissa allergiframkallande ämnen, till exempel epoxyplastkomponenter och akrylater som ska vara märkta med H317 eller H334, kan dessutom utbildning och medicinsk kontroll krävas innan man börjar arbeta med produkten (AFS 2023 kap 8 7-12 §§).

Hantering av brandfarliga kemiska produkter

För brandfarliga varor finns särskilda regler, läs mer information i ”Brandsäkerhet - Regional riktlinje 2023 – 2027” under Styrande dokument/Säkerhet och beredskap/Säkerhet. Max lagrad mängd ska registreras i KLARA för alla brandfarliga kemikalier.

Förvaring

Förvaringen av kemikalier ska vara ändamålsenligt och i lämpliga utrymmen så att miljö-, hälso- och olycksfallsrisker undviks. Det innebär bland annat att kemikalier ska förvaras så att spill och läckage inte kan nå avloppet (exempelvis i tätslutande behållare, kärl, skåp med uppsamling eller rum utan golvbrunn). Invallning kan behövas vid förvaring av brandfarliga, reaktiva och frätande ämnen eller när stora mängder förvaras. Faktorer att ta hänsyn till vid förvaring är till exempel vilka mängder som förvaras, vilka reaktioner som kan inträffa och vilka riskerna är.

Ta hjälp av KLARA och säkerhetsdatablad för information om säkerhetskrav. Aktuella säkerhetsdatablad skall finnas tillgängliga för samtliga medarbetare på arbetsplatser där kemikalier förvaras.

Kemikalieskåp

I kemiska arbetsmiljörisker AFS 2023:10, lag (2003:778) om ”Skydd mot olyckor” och lag (2010:1011) om ”Brandfarliga och explosiva varor” finns riktlinjer och krav för förvaring av kemikalier i skåp. Storlek på skåp och utformning (exempelvis

brandsäkert, ventilerat, syra- /basskåp) beror på vilka kemikalier som förvaras och vilka mängder som förvaras.

Spill, utsläpp och nödsituation

Saneringsutrustning ska finnas där risk för spill eller läckage av farliga kemikalier förekommer. Saneringsutrustning ska vara lättåtkomlig och tydligt uppmärkt. Där det finns risk för kemikalieolycka ska tydliga instruktioner finnas anslagna som beskriver vilka åtgärder som ska vidtas vid en nödsituation, såsom spill, utsläpp eller annan olycka. De medarbetare som hanterar eller arbetar där kemikalier finns, ska ha kunskap om hur de går till väga vid en nödsituation. Information gällande säkerhet och skyddsutrustning vid hantering av kemiska produkter ska finnas i arbetsbeskrivningar.

Inträffar händelser exempelvis stänk, spill, brand eller utsläpp till avlopp, dagvatten, mark och luft rapporteras de som avvikelser i MedControl PRO, där finns även underlag för riskbedömning och skyddsåtgärder.

Rapportering av kemikalieavvikelser i Medcontrol PRO

Avvikelser inom området för kemikaliehantering registreras i MedControl PRO enligt "Rutin för avvikelshantering" under Styrande dokument/ Kvalitetsarbete. Se exempel på avvikelser inom området för kemikaliehantering nedan:

- oavsiktliga utsläpp, spill eller läckage
- identifierade besvär, ohälsa eller olycksfall
- överanvändning eller onödig användning av kemiska produkter
- kemikaliehantering som inte är riskbedömd eller är inaktuell
- miljöfarliga kemiska produkter har inte substituerats när hållbara alternativ identifierats
- felaktig förvaring och/eller märkning
- felaktig hantering och/eller klassificering av avfall

Avfall

När en kemisk produkt ska fhasas ut eller inte användas längre ska enheten/verksamheten ta reda på hur kemikalierna ska hanteras som avfall. Information om detta finns i kemikaliernas

säkerhetsdatablad under avsnitt 13. När märkningspliktiga produkter kasseras ska säkerhetsdatablad bifogas med avfallet. Mer specifik information för hur avfall ska klassificeras finns i ”Regiongemensamma regler om transport av farligt gods/avfall i Västra Götalandsregionen 2023 – 2024”.

Referenser och övriga dokument

- Blankett för utredning av CMR produkter
- Brandsäkerhet - Regional riktlinje 2023 – 2027
- Brandfarliga och explosiva varor (2010:1011)
- CLP-förordningen (EG nr 1272/2008)
- Förordning om verksamhetsutövares egenkontroll (SFS1998:901)
- Hälsan och Arbetslivets Guide för hälsa och arbetsmiljö
- Hälsan och Arbetslivets Guide - Kemiska produkter/ Medicinska kontroller
- KLARA kemikaliehanteringssystem (webbaserat system för registrering av kemikalier och tillhandahållande av säkerhetsdatablad)
- KLARA kemikaliehantering – Lathund
- KLARA, söka säkerhetsdatablad utan inloggning – Lathund
- Miljöbalken (1998:808), kapitel 14 Kemiska produkter och biokemiska organismer
- Regiongemensamma regler om transport av farligt gods/avfall i Västra Götalandsregionen 2023 - 2024
- Riktlinje Miljöorganisation - Ansvar, roller och arbetssätt i miljöarbetet
- Risker i arbetsmiljön AFS 2023:10
- Rutin för avvikelshantering
- Rutin Hantera miljöolycka
- Rutin Påfyllnad av drivmedel eller andra kemiska produkter
- Riktlinje Skydds- och saneringsutrustning
- Systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1), föreskrifter
- Skydd mot olyckor (2003:778)

Information om handlingen

Handlingstyp: Rutin

Gäller för: Fastighet stöd och service

Innehållsansvar: Johanna Buck, (johbu3), Miljösamordnare

Granskad av: Kristina Käck, (krika35), Enhetschef, Johanna Buck, (johbu3), Miljösamordnare

Godkänd av: Måns Ottertun, (manot1), Kanslichef

Dokument-ID: SFSS11840-717006030-63

Version: 2.0

Giltig från: 2024-10-24

Giltig till: 2029-09-30